

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

C. Bakker, Enschede

Toen opende Hij hun verstand...(1)

(Toespraak voor de radio van de E.O. op zondag 6 april 1986 in het kader van „Groot Nieuws”.)

Schriftlezing: Lucas 24:44-49, door de Here Jezus gesproken in de tijd tussen Pasen en hemelvaart; volgens Lucas aan de avond van de dag waarop Hij uit de doden was opgestaan. Bijzondere aandacht richten we op vs. 45: „Toen opende Hij hun verstand zodat zij de Schriften begrepen”.

Deze woorden komen rechtstreeks van de overkant van het graf vandaan. Uit de mond van Hem, de Here Jezus, die van Zichzelf zegt (Openb. 1:18): „Ik ben de levende, Ik ben dood geweest en zie Ik leef tot in alle eeuwigheid en Ik heb de sleutels van dood en dodenrijk”.

Direkt ná de opstanding was de Here Jezus op weg naar de hemel, naar de Vader. Uit de andere evangeliën weten we dat Zijn afscheid 40 dagen heeft geduurd. Lucas bekort deze tijd, heeft alles samengedrongen tot dit ene waarover de Here Jezus telkens weer gesproken zal hebben zo dikwijls als Hij met Zijn discipelen samenkwam en met hen aanzat. (Hand. 1:1-4)

Op de vraag: Waarover hebben ze het met elkaar gehad? krijgen we een ander antwoord dan wij verwachten. Nietwaar: wij zouden graag hebben gehoord wat sterven nu precies is, hoe het is om dood te zijn, wat je danervaart en hoe het daarna is, hoe je je voelt als je bent opgestaan uit de doden. Maar... geen woord dáárover. Er zijn belangrijker zaken dan te weten, hoe het is als je „uit de tijd” bent.

In zijn tweede boekje, de Handelin-

gen der Apostelen, deelt Lucas mee, dat de Here Jezus in de dagen die Hem hier nog restten, aan hen die Hij had uitgekozen door de Geest bevelen gaf, met hen sprak over al wat het koninkrijk Gods betreft. Hij rondde, kun je zeggen, Zijn werkzaamheden op aarde af, gaf die over in de hand van de apostelen, de kerk. Vandaar dat Hij verbinding tot stand bracht tussen Zijn eigen werk uit de tijd toen Hij nog bij hen was (en dat aansloot aan het werk van Zijn voorganger, Johannes de Doper) en de taak die de discipelen moesten vervullen. We vinden hun taak omschreven in vs 46 en volgende: ze zouden moeten prediken dat de Christus moest lijden en ten derden dage opstaan uit de doden en dat in Zijn naam moest opgeroepen worden tot bekering voor het verkrijgen van vergeving der zonden aan alle volken, te beginnen bij Jeruzalem. Op grond van de nieuwe stand van zaken die door de opstanding van de Here Jezus was ingegaan moesten ze de mensen oproepen hun leven voortaan op een volkomen nieuwe en andere leest te schoeien.

Dat is sinds de Pinksterdag nog de opdracht, die de kerk bezit.

Voor dat doel moesten de apostelen in Jeruzalem blijven totdat ze zouden

Inhoud

- 149 Ds C. Bakker,
Toen opende Hij hun
verstand...(1)
- 150 Drs W. G. Rietkerk,
Europa (1)
- 151 Ds J. Kranenburg,
Pastorale Notities
- 152 H. Algra,
En 'dus'...
- 153 T. Hoekstra,
Het grote tekort

bekleed worden met kracht uit de hoge. Totdat ze het uniform van de Heilige Geest kregen omgeworpen. In dat kleed gehuld zullen de apostelen en zal de gemeente met gezag kunnen en mogen spreken.

Hiervóór ligt, wat de Here Jezus vlak ná Zijn opstanding zelf op gang heeft gebracht... de verbinding die Hij in dit schriftgedeelte maakt tussen Zijn woorden – ook die met betrekking tot het Oude Testament – en wat de discipelen zullen verkondigen.

De Heilige Geest, die „kracht uit de hoge” werkt niet lukraak, in het wilde weg. Neen. Die Geest werkt met en door het heilige Evangelie. Zó had de Here Jezus het reeds aan de discipelen in de paaszaal, dus vóór Zijn lijden gezegd: Joh. 16:12, 13. „De Heilige Geest, die Ik zenden zal van de Vader, zal u in alle waarheid leiden; Hij zal Mij verheerlijken want Hij zal het uit het mijne nemen en het u verkondigen.”

We willen hiervan vooral wat zeggen vanmorgen. Het gaat om zaken van groot belang. Om vragen als: Hoe moet je de bijbel lezen? Waar gaat het in de bijbel om?

Op deze vragen worden verschillende antwoorden gegeven. Er zijn Joden die het Oude Testament opvatten als boek dat de oudste geschiedenis van hun volk beschrijft. Er zijn christenen die de bijbel als een wet... die alleen maar zegt wat je doen moet en wat je moet laten zodat het geloof opgaat in „je houden aan regeltjes”. Weer anderen beweren dat de bijbel niet anders is dan neerslag van wat mensen met God in de loop van de eeuwen ervaren hebben.

De opgestane maakt duidelijk dat al die voorstellingen tekort schieten. Hier worden we door de Here Jezus zelf op het enige juiste spoor gezet dat er is. Het gaat in heel de bijbel, ook in het Oude Testament... in de wet, de profeten, de psalmen, in de offer-

dienst, in de plechtigheden, in de geschiedenis, in de personen enz... - steeds over Christus en Zijn werk: Zijn lijden, opstanding, hemelvaart, wederkomst. In het verhaal van de Emmaüsgangers lezen we in Luc. 24:27, dat de Here Jezus „begon bij Mozes en bij al de profeten en hun uitlegde wat in al die Schriften op Hem betrekking had.”

We zouden deze uiteenzetting graag eens op papier willen hebben, denken we wellicht.

Toch is dat niet nodig. De Here Jezus reikt ons hier de sleutel aan die ons het Oude en trouwens ook het Nieuwe Testament ontsluit.

Bovendien gebeurt er nog wat anders. Daarover de volgende keer.

de in zichzelf sterke mens zagen – robuust als de David van Michelangelo ging in het Europese mensbeeld zelfverloochening en dienstbaarheid en verantwoordelijkheidzin de hoofdrol spelen. De schepping kon zich ontplooiën naar Gods doel.

Tweespalt

Neen, een succesgeschiedenis is het nooit geworden. Heidense trekken bleven present tot in het hart van het christendom – met zijn Kruistochten, heksenjacht, zijn fanatisme en slavernij. Het is achteraf zelfs de vraag of Europa wel ooit met heel haar hart de Here gediend heeft. Europa wordt gekenmerkt door de tweespalt (zegt Prof. Miskotte) tussen heidedom en christendom. Het is alléén te danken aan de Weerhouder waarvan Paulus spreekt in 2 Thess. 2, dat het nooit eerder dan pas in de 20e eeuw tot een crisis kwam. Wat Europa samenbond en tot een eenheid bracht waren niet de primair christelijke *waarden* maar de secundair christelijke *waarden*. Het was niet Jezus Christus zelf en Zijn Rijk maar het waren de waarden die onder de evangelieprediking groeiden: medemenselijkheid, vrijheidszin, gerechtigheid i.p.v. gelijkrecht voor allen en democratie. Woorden, die tot vandaag toe in ieder verkiezingsprogramma in iedere Europese politieke partij zijn opgenomen. Ik spreek dan nog niet eens over de opbloei van wetenschap en techniek die voor het eerst in de hele wereldgeschiedenis een cultuur deed ontstaan waar men de armoede kon uitsluiten en verregaand de natuur kon beheersen en in staat was een ongekende welvaartsstaat te scheppen. Nog nooit vertoond! Ondanks alle kritiek op Europese uitbuiting en Westers rationalisme en individualisme strekken toch alle volkeren de handen uit naar deze uit Europa stromende zegeningen. Welk land in de wereld wil niet mee delen in de welvaart die voortkomt uit een geleide economie. Allen willen wel veranderen in zo'n gehumaniseerde samenleving. Dit alles is alleen maar een vluchtige aanduiding van de aparte plaats die Europa inneemt in de wereldsamenleving. Onder invloed van de prediking van het Evangelie. De Europese vruchtbomen hebben in een bodem wortel geschoten waarop eeuwen lang de vroege regen van het Evangelie is neergedaald. Dat heeft iets uitgewerkt. Bloesem en vrucht als nooit tevoren! Maar nu de pijn en dat is tegelijk de keerzijde van de medaille waarvoor wij hier dan ook deze dag bijeengekomen zijn. Intussen is de bodem verzilt. Europa is geworden tot wereldzending maar dan wel een wereldzending zonder God. Wij reiken de wereld het brood uit van techniek en welvaart – maar op de diepste noden van het menszijn, dood en zonde, hebben wij ook zelf geen antwoord meer. Daarom zijn het ten diepste stenen voor brood.

W. G. Rietkerk, Utrecht

EUROPA ¹⁾

Dr. K. J. Kraan vertelt in één van zijn boeken over een heel bijzondere ervaring die hij had in 1944 op Walcheren in Zeeland. Eind 1944 hadden de Engelsen de dijken gebombardeerd van dit eiland, een aktie die achteraf overbodig bleek maar die bedoeld was om de Duitsers van het eiland te verdrijven. De hele winter stond het eiland onder water en stroomde het zoute zeewater in en uit. In het voorjaar waren de gaten gedicht en kon het leegpompen beginnen en toen: ziedaar het wonder: in het late voorjaar bloeiden de vruchtbomen van Walcheren als nooit tevoren... maar de boeren op Walcheren keken ernaar met pijn in het hart, want zij wisten beter! Zij wisten hoe de bodem verzilt was – en dat de wortels van de vruchtbomen vergiftigd waren – en dat er daarom ook nooit blijvende vrucht zou groeien aan deze nu zo prachtig bloeiende appelbomen.

Gods experiment

Ik vertel deze gelijkenis natuurlijk niet voor niets aan het begin van deze Europa-dag. Ze drukt nl. precies uit welke elkaar tegenstrevende gevoelens ons overvallen als wij denken aan Europa. Aan de ene kant mogen wij zeggen: het is Europa geweest dat eeuwen en eeuwen lang de fakkel heeft gedragen van het Evangelie. Kardinaal Simonis heeft erop gewezen hoe het vandaag bijna 1250 jaar geleden is dat Willibrord hier in Nederland aan Batavieren en Kaninefaten het Evangelie is komen verkondigen. In andere Europese landen is dat nog vroeger gebeurd. Meer dan 1000 jaar is de Europese bodem doordrenkt met de vroege regen van het Evangelie en wat niemand uit het N.T. zelf heeft kunnen afleiden is gebeurd – er is een tussentijd gekomen tussen Jezus' eerste komst en Zijn wederkomst, een nageschiedenis die nu al langer is dan Gods vóórgeschiedenis met

Israël. Het is een tussentijd, waarin Europa de hoofdrol speelde – op een wijze die te vergelijken is met de plaats die Israël innam in het Oude Verbond in de 2000 jaar die aan Christus' eerste komst voorafgingen. Europa werd Gods experiment zoals Van Ruler het ergens uitdrukt. Hier zou iets zichtbaar mogen gaan worden van Gods Koninkrijk op aarde. En het is waar, onder invloed van de evangelie-verkondiging veranderden de woeste Germaanse en Romaanse, Servische en Kroatische heidenvolkeren in dragers van een beschaving! Niet de Staat, maar de Kerk kwam in het centrum te staan, de waarden van de samenleving veranderden: in plaats van het noodlot en natuurkrachten en geestaanbidding kwam *hoop op het Koninkrijk van God*, het geloof in de zin van cultuurarbeid en de visie op de natuur als schepping! Onderzoekers gingen aan het werk – mede onder invloed van het Griekse denken. Kunst en handel ontplooiden zich. Er kwam ziekenzorg en zorg voor de armen – en last but not least – het mensbeeld veranderde. Terwijl Grieken en Romeinen nog als hoogste ideaal

1) Dit is een lezing gehouden in april '86 op de Europa-dag van de Evangelische Zendingsalliantie.

Slangenhuid vol mieren

Wij leven op een schil – een dunne op-pervlakkige laag van welvaart en humaniteit die steeds dunner wordt – en waaronder leegte schuil gaat en verveling. Oud heidendom leeft op.

Het was de bekende cineast Ingmar Bergmann die toen hij de Erasmusprijs kreeg uitgereikt onze Europese cultuur vergeleek met een slangenhuid vol mieren.

Enerzijds zijn daar de samenbindende secundair-christelijke waarden die het aanzien van Europa bepalen – anderzijds is daar een geschiedenis te schrijven van Europese wreedheid en uitbrekend kwaad. Ik denk dan aan een Europa dat in de topeeuw van haar beschaving verschrikkelijke uitbarstingen van tyrannie en wreedheid gekend heeft – met miljoenen doden onder Joden en niet-Joden: een Europa dat haar drie profeten van het atheïsme gekend heeft: Marx, Freud en Nietzsche met hun godloze waarden die nu doordringen in de wetgeving; een Europa, dat nog wel in ieder dorp en in iedere stad een Kerk of Kathedraal bezit maar alleen in een kleine minderheid nog een kerkdienst bezoekt. In Holland nog gunstig: 20%. Dit Europa is onder alle werelddelen het werelddeel waar je het moeilijkste evangeliseert. In Nairobi, New York of Tokio is het makkelijker dan in Parijs of Hamburg. Het lijkt wel alsof er een taboe ligt op het woord God. Overal, waar je het Evangelie uitdraagt is daar die diepe weerstand van het scepticisme – de karrikatuurvoorstellingen die het moeilijk maken om vrijuit te spreken.

Het is – zo verzucht C. S. Lewis – als wanneer je een eenmaal gescheiden vrouw weer zou willen verzoenen met haar vroegere man. Dan helpt het niet als je haar een paar leuke foto's van hem toestuurt. Dat werkte toen ze 18 was. Nu moet er gepraat worden – uitgepraat, uitgehuild.

In Europa kan het Evangelie niet verkondigd worden zonder genezing – zonder vergeving – zonder healingministries – zoals de Engelsen het mooi zeggen – en therapeutische-gemeenschappen.

Dijkdoorbraak

Maar laat mij niet te snel overstappen naar dat wat pas vanavond het thema van de toespraak van Floyd MacLung zal zijn. Mijn taak is het om vanmorgen alle werkgroepen wat breder in te leiden met die kernvraag: wanneer is in Europa de dijk doorgebroken en wat is er toen mis gegaan? Om dan tenslotte bij de kern van alle vragen over Europa stil te staan – nl. in welk licht mogen wij de geschiedenis van Europa bezien?

Ik begon met het beeld van de dijkdoorbraak in Walcheren – waardoor de grond verzilte. Wanneer is dat geweest en hoe kon dat gebeuren. In de serie „Hoe zouden wij dan leven” heeft

Francis Schaeffer (2) gewezen op het beslissende keerpunt in onze Europese cultuur dat intrad bij de Verlichting eind 18e eeuw. Groen van Prinsterer wees op de Franse Revolutie – in 1795 – waar men letterlijk alle godsdienst afschafte en heel veelzeggend de godin van de rede op een troon verheven de Parijse Kathedraal de Notre dame binnendroeg. 2 Thess. 2. Schaeffer heeft meer nog dan op de politiek gewezen op de grote veranderingen in het denken die toen heeft plaatsgevonden bij filosofen als Hegel en Kant. De kern van hun denken is toch zeker dit geweest dat zij de mens in het centrum van hun universum gesteld hebben. Niet Jezus Christus en Zijn Rijk, maar de menselijke rede werd het licht waarbij Europa voortaan zou leven. Dat ging gepaard met een ander mensbeeld en persoonlijkheidsideaal. Als een vloedgolf is toen dit zgn. verlicht humanistische denken Europa binnengedrongen. De

2) Zie de zojuist verschenen 'Schaeffer-special' een speciaal nummer van 'Bijbel en Wetenschap' geheel aan Schaeffer gewijd. Heel informatief-rijk! Met een auto-biografische schets en een bibliografie. Te bestellen voor ƒ7,- (incl. portokosten.) op giro nr. 33.56.538 t.n.v. Stichting Bijbelgetrouwe Wetenschap te Amersfoort.

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

Voornamen (2)

In de rubriek 'uit de gemeente' in een plaatselijk kerkblad zag ik de komst van een nieuwe dominee aangekondigd in ongeveer de volgende trant.

„Met ingang van 1 mei zal de pastorie weer bewoond zijn. Dan hopen onze nieuwe dominee en zijn vrouw, Karel en Dina, de intussen geheel opgeknapte woning te betrekken. Wij wensen namens de gehele gemeente Karel en Dina een gezegende tijd in ons midden toe”.

Dat kan gezellig worden, met Karel en Dina in de pastorie, denk je dan. Maar verzijkt u zich hierop vooraf niet. Deze mededeling is voor een deel nep. De catechisanten b.v. beseffen deksels goed dat het niet de bedoeling is dat zij op de eerste catechisatie-avond binnen vallen met de kreet: „Ha, die Karel, hoe gaat het, kerel?” zouden zij dat toch doen, met een beroep op de in de kerkbode namens de gehele gemeente uitgesproken begroeting dan zou Karel de eerste catechisatie-avond

mens werd in toenemende mate gezien als een eindprodukt van evolutie door de natuur gedetermineerd. Denk maar aan Darwin. De ideale persoonlijkheid werd gezien in die mens die zich in eigen vrijheid boven zijn lot stelt (Sartre), die zijn eigen leven zelf zin geeft – en tegelijk die ook alleen zelf zijn wetten en normen vaststelt. Denk maar aan mevr. Wessels-Tuinstra (de ontwerpsters van de euthanasie-wet). De spanning waartoe dit in onze eigen tijd heeft geleid wordt door Schaeffer aangeduid als een dichotomie (is gespletenheid). Aan de ene kant heeft de Europese mens geen hoop en hij ziet zich, als een produkt van tijd en toeval – geheel gedetermineerd door de wetten van de natuur en de kracht van de geschiedenis, maar aan de andere kant is daar die irritatie sprong van het geloof waarin hij zichzelf tot zingever maakt en waarin hij meent nu zelf de bevrijding te moeten bewerkstelligen uit de gevangenis van de geschiedenis.

Een sterk pseudo-messiaanse onderstroom breekt door in de 20e eeuw – als ideologieën zich van deze laatste gevoelens meester maken, en mensen als Stalin en Hitler de massa's achter zich krijgen: exponenten van een filosofie van de in zichzelf sterke mens, de

nodig hebben om duidelijk te maken dat zij zich door een te fundamentalistische opvatting omtrent de tekst van de kerkbode, op het verkeerde been hadden laten zetten. Gevolg: catechisanten voelen zich bedrogen of misschien zelfs wel gediskrimineerd en dat moet iets heel ergs zijn.

Ook de ouderen vinden de tekst van de begroeting nu niet bepaald uit hun hart gegrepen. Zij zitten ook met die voornaam want zij hebben niets om daar tegenover te stellen. Mevrouw De Groot b.v. kan bij Karels eerste bezoek moeilijk zeggen: „Zeg maar Daatje” want ze is die dag net 78 geworden en ze heeft al jaren niemand meer die nog weet dat ze Daatje heet.

De middenmoot vindt het wel leuk al is het even wennen. Maar als Karel een ziekenbezoek brengt bij Marie Jansen, die ongeveer even oud is als hij, en aan het einde van het bezoek zegt: „Zullen we bidden?”, zegt Marie toch weer 'graag dominee', maar dat merkt ze zelf niet eens. Op knelpunten van zijn leven heeft een mens toch weer behoefte aan steun van iemand om u tegen te zeggen. Blijft over Karel zelf. Die heeft zich simpel door het prijsgeven van zijn voornaam langs de korste weg de roep verworven dat hij zo'n gewone jongen is, maar al na het bezoek bij Marie dacht hij: ik had misschien toch beter de langere weg kunnen kiezen.

Übermensch van Nietzsche, die in het denken van de 19e eeuw zich al had aangekondigd. Ook de visie op de Europese geschiedenis verandert onder deze terugval in een (vaak anti-) christelijk humanisme! De geschiedenis van Europa wordt niet langer aanloop en voorafschaduw van het Koninkrijk van God dat de Here Zelf bij Zijn wederkomst zal oprichten, neen, de geschiedenis van Europa zelf moet van nu af aan bevrijdingsgeschiedenis worden: de mens bevrijden tot ware mondigheid.

De geschiedenis van Europa wordt zelf heilsgeschiedenis zonder God. Rijks-geschiedenis zonder Christus en tot welke rampen dit geleid heeft weten wij allen als wij denken aan het Derde Rijk waarvoor Hitler zijn miljoenen opofferde. Maar de eigenlijke dijkdoorbraak heeft plaatsgevonden in het hart van Europa – in het begin van de vorige eeuw, toen de mens zich eerst in het denken, Hegel en Kant, en later in de techniek en de politiek zichzelf in het centrum ging stellen en God wegdrong uit het centrum van het leven. Een vloedgolf van humanisme en verlicht heidendom is daarna het Walcheren van Europa binnengestroomd en het heeft de bodem verzilt en verzuurd.

Om dit eerste deel van mijn lezing at te sluiten met een kernachtige stelling: Zoals Israël het verbondsvolk van God is in de Oude Bedeling, die aan Christus voorafgaat, zo is het (gedoopte) Europa het verbondsvolk dat aan de tijden van de wederoprichting aller dingen voorafgaat (Hand. 3:21). Beiden hebben hun roeping verzondigd. Beiden kunnen niet bestaan zonder Jezus Christus de Redder die de draad opneemt waar zij die laten vallen.

3) Aangeraden literatuur:

C. G. de Kruijf, Heiden, Jood en Christen, p. 128 ev.

A. A. van Ruler, De vervulling van de wet, p. 244 ev.

F. A. Schaeffer, 'Hoe zouden wij dan leven'.

H. Berkhof, Christelijk geloof, p. 537 ev.

A. Kuijper, Gemene gratie dl. III.

Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk van de Nederlands Gereformeerde Kerk

Consulten voor Maatschappelijk Werk en Psychotherapeutische hulp bij o.a. gezins-, huwelijks- en individuele problemen.

Voor een afspraak met de maatschappelijk werkster of psycholoog kunt u bellen met het bureau van de Stichting: Kooikerseind 88, 3995 BR Houten, tel. 03403-77071.

H. Algra, Den Helder

En 'dùs'.....

(over opvoeding en vooroordeel)

„En de eerste kwam te voorschijn, rossig, geheel als een haren mantel; en men gaf hem de naam Esau. En daarna kwam zijn broeder tevoorschijn, wiens hand Esau vasthield; en hem noemde men Jakob.

Toen de jongens opgroeiden, werd Esau een man, ervaren in de jacht, een man van het veld, maar Jakob was een huiselijk man, die in tenten woonde. En Isaäk had Esau lief, want wildbraad was naar zijn smaak; maar Rebekka had Jakob lief”

Genesis 25:25-28

En toch verschillend

De bovenstaande bijbelse geschiedenis is heel bekend. Op de lagere school lusterden we al vol spanning naar dit verhaal, en we probeerden ons de beide jongens voor de geest te halen.

Twee jongens, tweelingen zelfs (al was het dan geen één-eiige identieke tweeling). Geboren in dezelfde omstandigheden, geboren uit dezelfde ouders, opgegroeid in hetzelfde gezin. En toch: zó verschillend.

Men zou theorieën kunnen bedenken waarom Esau en Jakob zo verschillend waren. Verklaringen bijvoorbeeld gebaseerd op hoe Isaäk zijn oudste zoon graag zou zien, en het effect dat deze wens heeft gehad op het gedrag en het karakter van Esau. En Jakob, die als tweede meer geborgenheid zoekt bij zijn moeder, en zijn moeder laat zich dat welgevallen.

Zulke verklaringen blijven echter hypothesen, en ze doen er ook niet toe in de heilsgeschiedenis van het boek Genesis. Wel laten deze verzen ons zien dat Esau en Jakob kennelijk heel verschillende jongens waren, zowel uiterlijk (bij Esau wordt zijn uiterlijk als bijzonderheid vermeld) als wat hun karakter betreft.

Vingerafdruk

Mensen die veel met kinderen in aanraking komen blijven soms ook hun verbazing uiten over de verschillen die er tussen kinderen bestaan. Ieder kind is verschillend, net zoals de vingerafdruk van ieder mens verschillend is. Soms kunnen die verschillen gemakkelijk verklaard worden uit de omstandigheden waarin een kind opgroeit (het 'milieu'). Slechte woonomstandigheden, een gebroken gezin, ouders die veel agressie tonen in hun handelen zijn factoren die een negatieve invloed hebben op het gedrag van kinderen. Toch kunnen die factoren lang niet alle verschillen in het gedrag van kinderen verklaren.

Ouders kunnen soms verbaasd zijn over de verschillen die bestaan tussen hun eigen kinderen. Ze hebben dezelfde vader en dezelfde moeder, en groeien op in hetzelfde gezin. Men kan dan nog naar allerlei verklaringen gaan zoeken

(bv. de geboorte, een ziekenhuisopname, een verhuizing, andere omstandigheden binnen het gezin), maar ook die omstandigheden kunnen nooit alle verschillen verklaren. Mensen zijn uniek, en dat zijn ze vanaf het begin van hun mens-zijn.

Een open deur, zult U misschien denken. Want dat weet toch iedereen? Maar toch...

Temperament

Voordat 'de moraal van dit verhaal' beschreven wordt, eerst het één en ander over het grootste onderzoek dat ooit gedaan is op het gebied van het 'temperament' van kinderen. Twintig jaar lang volgden 2 Amerikaanse onderzoekers – Thomas en Chess – een groot aantal kinderen in hun ontwikkeling. Zo konden ze vanaf de wieg tot de volwassenheid nagaan wat betrekkelijk stabiele karakteristieken en wat veranderlijke kenmerken bij die kinderen waren. Zij onderscheidden drie groepen baby's: gemakkelijke kinderen, moeilijke kinderen, en kinderen die langzaam op gang komen. Gemakkelijke kinderen passen zich snel aan, hebben een doorgaans opgewekte stemming, een regelmatig slaap-waak-ritme en weinig eetproblemen. Moeilijke kinderen kunnen slecht tegen veranderingen, hebben slaapstoornissen en eetproblemen en willen niet logeren. Kinderen die langzaam op gang komen passen zich op den duur aan, zitten min of meer tussen 'gemakkelijke' en 'moeilijke' kinderen in. Volgens Thomas en Chess gaat het hierbij om een aangeboren manier van doen, die al valt te constateren bij heel jonge baby's. Het is zelfs zo dat het ene kind in het gezin 'gemakkelijk' kan zijn, terwijl het andere kind juist 'moeilijk' is.

Ontwikkeling

De ontwikkeling van kinderen verloopt niet gelijkmatig, er is sprake van een schoksgewijs verlopend patroon. Soms gaat een kind snel vooruit, dan weer staat de ontwikkeling een paar maanden bijna stil.

Ook verloopt de ontwikkeling per kind in

(Lees verder op pag. 154)

Het grote tekort

Ik ben geen lieflijke dichter
ik ben de schielijke oplichter
der liefde zie onder haar de haat
en daarop een kakelende daad

Zo begint een gedicht van Lucebert, de 'keizer der vijftigers'.

Het is nu zo'n 35 jaar oud, maar wat de gedachte erin betreft, is het nog steeds modern. Laat mij u even helpen bij het lezen en dan gaan we er wel verder op in.

Lucebert wil geen lieve en mooie dingen zeggen, hij wil de rauwe werkelijkheid laten zien. Het woord 'oplichter' kan meer dan één betekenis hebben, allereerst natuurlijk de gangbare betekenis van bedrieger. Maar denkt u aan het woord 'oplichten', in de zin van optillen, dan krijgt u een heel andere kijk op de zaak: ik licht de liefde op, zoals ik een dek-sel kan oplichten en wat zie ik er dan onder zitten? Juist, de haat. Dus: liefde is in werkelijkheid camouflage, ten diepste is haat de drijfveer van de mens. Bij de vierde regel dringt zich, althans bij mij, het beeld op van een kip die op een ei zit. De kakelende daad bedekt eerst nog die haat. Ik 'vertaal' dat maar zo: wij kakelen veel, gebruiken heel veel mooie woorden, wij doen ook veel, soms zelfs heel veel goede dingen, maar in wezen is het allemaal niets anders dan wat de psychologie sublimatie of rationalisatie noemt. Dat wil zeggen dat wij het slechte van onszelf gaan camoufleren, oppoetsen. Ten diepste hâten wij onze medemensen, wij willen ons naar voren dringen, de baas spelen en de ander onderdrukken. Wij voelen ons in onze belangen bedreigd door die ander die óók zijn portie zal willen hebben. En dan gaan we mooi doen! We storten ons in het sociale werk, we doen aan liefdadigheid, we worden actief in de politiek, we ijveren voor allerlei fraaie doelstellingen. Maar waar gaat het werkelijk om? Om ikke, ikke, ikke! En in feite laat het ons koud, nee, willen wij het zelfs, dat de ander dan moet stikken. Liefde is allemaal schijn!

Dezelfde gedachte zit achter een verhaal van Jan Wolkers: Gezinsverpleging. In een christelijk gezin wordt een nog tamelijk jonge vrouw, Marie, opgenomen. Zij wordt verpleegd in een psychiatrische inrichting, maar om haar voor te bereiden op een terugkeer in de maatschappij wordt zij in een gezin geplaatst. Moeder zegt tegen haar zoontje: „Het is onze christenplicht zulke mensen te helpen”, maar hij heeft de avond daarvoor aan de deur geluisterd en gehoord dat de financiële vergoeding die ze ervoor krijgen, héél welkom is. Daar heb je het weer: oppoetsen, mooier maken van de echte reden: christenplicht in naam, geldzucht in werkelijkheid. In het verhaal komt daarna dan ook nog een vrijwel ongeremde haat tegenover de vreemde indringer tot uiting. Tenslotte raakt Marie zelfs helemaal ondervoed want als in de oorlog het eten schaars wordt, geeft moeder het eten dat voor Marie bestemd is aan de eigen kinderen.

Het boekenweekgeschenk van 1986, De glazen brug, door Marga Minco, bevat een soortgelijk element: de persoon die joodse meisjes aan onderduikadressen helpt, doet dat niet echt uit idealisme en naastenliefde, maar om sexueel van de meisjes te profiteren. Zelfs in het laatste boekenweekgeschenk, Het Rookoffer, vind ik iets dat in diezelfde richting gaat. Een leraar aan een rooms-katholieke school heeft een verhouding met een leerling uit de hoogste klas. De collega

die haar verraadt, doet dat zogenaamd uit plichtsbesef maar in werkelijkheid neemt hij wraak omdat zij zijn pogingen tot toenadering heeft afgewezen. En de jongen heeft in feite ook alleen maar van haar geprofiteerd; hij laat haar in de steek want ten diepste ging het hem ook alleen maar om zichzelf.

Het is een somber beeld dat we zo van de mens krijgen. Maar leert de catechismus ons ook niet dat 'de mens' geneigd is God en zijn naaste te hâten? Is dat eigenlijk niet hetzelfde als wat Lucebert zei? En heeft de Here Jezus daar ook niet de vinger bij gelegd toen Hij de Farizeeërs verweet dat die wel geld onder de armen uitdeelden, maar dat het hun om de eer begonnen was? En ach, als wij eens iets goeds doen, als wij bij voorbeeld eens een flink bedrag aan Redt een Kind geven, vinden wij het dan óók niet prettig als anderen ons daarom prijzen? Is het dan tóch waar dat wij 'onbekwaam tot enig goed' zijn? Dat zegt diezelfde catechismus immers?

En nu komen wij bij het grote tekort van de literatuur. Ja, moderne schrijvers en psychologen hebben gelijk: van nature is de mens geneigd zijn medemens te hâten. Maar diezelfde oude catechismus leert ons méér: „... tenzij wij wedergeboren zijn door de Heilige Geest!” Vrijwel geen enkele moderne schrijver komt verder dan wat ik nu overneem uit het grote gedicht Mascheroen 1941 door W. A. P. Smit. Daarin klaagt de duivel de mens aan:

„Zie naar de mensen, God:
Steekvlammen van haat
Die uw wereld verdierven
Tot een baaierd van vuur
En van doodsangst en bloed!
Vergeeten zijt Gij
In de verminkte gezinnen
Zonder oudergezag;
In de duistere waanzin
Van de promiscuïteit;
In de grimmige salvo's
Van de vuurpelotons!
Ziet Gij nog altijd
Kinderen van liefde
In deze bedrivers
Van haat?”

En ook het gebed, zegt de duivel, komt alleen maar voort uit haat en zelfzucht; het gebed van de mens is

„Het laatste en hachelijkste wapen
Van zijn eigenbaat
In de strijd van elk tegen allen:
De strijd van de haat!”

Maar dan neemt in de hemel Gods Zoon het woord: God wil de verloren mens altijd weer ontvangen:

„Hij wil dat zij in Hem hun Vader zien
Die wachtende staat aan de poort.
En Zijn teder gebaar in hun dromen zien
Dat hen tot de thuiskomst bekoort.
Dat teder gebaar van de Vader ben ik,
Het gebaar dat Zijn liefde vond
Om weg te nemen de ban van de schrik
Waarmee hen de zonde bond.”

Aan het slot lezen wij:

Maar eenmaal zullen om God zich scharen
Het aards en het hemels Jeruzalem:
In het lied van hun liefde zal zich openbaren
De weerklink der Goddelijke Liefde van Hem!

Dáár weet de moderne literatuur niet van: er is een Liefde die alle haat overwint. En dáár ligt een belangrijke taak voor christelijke schrijvers, voor het christelijk onderwijs, voor christelijke ouders en voor de kerk.

„Als ik de liefde niet had... „Leest u maar 1 Corinthe 13. 153

En 'dus'...

een verschillend tempo. Dat heeft enigszins te maken met het temperament (een 'gemakkelijk', open kind neemt sneller iets op uit zijn omgeving en is minder bang voor nieuwe dingen), maar het tempo van de ontwikkeling lijkt ook voor een deel 'van binnen uit te komen' (de Zwitserse psycholoog Jean Piaget heeft veel over deze fase-gewijze ontwikkeling geschreven). Kennelijk heeft ieder kind zijn eigen tijd nodig om iets nieuws te leren; ook daarin is ieder kind uniek.

Optimisme en vooroordeel

In het voorgaande gedeelte werd iets aangereikt wat we eigenlijk allemaal toch wisten: kinderen zijn verschillend. Die intuïtieve kennis wordt tegenwoordig steeds meer onderbouwd door wetenschappelijk onderzoek. De voorbeelden van het temperament en het ontwikkelings tempo zijn daarbij slechts ter illustratie bedoeld; er kunnen veel meer voorbeelden gegeven worden. Misschien vraagt U zich af wat de reden is voor het schrijven van een dergelijk artikel in 'Opbouw'. Er wordt geschreven over iets wat we eigenlijk allemaal toch al weten; bovendien: wat heeft de inhoud van dit artikel te maken met de gebruikelijke redactionele lijn van dit blad? Ik meen dat hiervoor toch goede redenen zijn aan te voeren, redenen die hebben te maken met een te optimistisch beeld van de mogelijkheden van de menswetenschappen en met vooroordelen die nogal eens blijken te bestaan over het gedrag van (ouders en) kinderen.

Het vooruitgangsgeloof in de opvoeding

In de wetenschap zien we vaak een golfbeweging. Oude ideeën komen terug in een nieuw jasje, opvattingen die geruime tijd veel invloed hebben gehad worden – bijvoorbeeld als gevolg van teleurstellende resultaten – naar de prullebak verwezen.

Ook het denken over opvoeding is aan een dergelijke golfbeweging onderhevig. In de vorige eeuw is men heel optimistisch geweest: „bouw scholen, dan kunnen we de gevangenis sluiten!” Maar er zijn ook heel pessimistische gedachten geweest over opvoeding: het kind is van nature goed, houdt dat kind zo zuiver mogelijk en 'sleutel' er maar zo weinig mogelijk aan (Rousseau, 18e eeuw).

In onze gekompliceerde 20e eeuw lopen allerlei gedachten over opvoeding dwars door elkaar heen. Het denken is 'pluriform': veel stromingen met allemaal hun eigen 'aanhangers'. Het gevaar van deze stromingen is echter dat ze soms teveel hun eigen mening verab-

soluteren; te optimistisch zijn over de algemene geldigheid van hun theorie. Misschien zijn we in Nederland wat 'nuchterder', maar als men Amerikaanse boeken ter hand neemt of een Amerikaans TV-programma bekijkt over de 'effecten' van een bepaalde behandeling, dan is dat allemaal vaak wel erg optimistisch. Ernstig gehandicapte kinderen blijken opeens van alles te kunnen leren, autistische (ernstig kontaktgestoorde) kinderen blijken op volwassen leeftijd tot heel sociale mensen te zijn uitgegroeid en depressieve mensen hebben nooit meer last van hun depressies. Het vooruitgangsgeloof in de opvoeding. En als de behandeling niet is gelukt? Dan zit de opvoeder met de teleurstelling en de schuldvraag...

(Voor-)oordeel

Daarmee komt dan direkt het tweede punt aan de orde: het vooroordeel. Want de keerzijde van het optimisme over (be-)handelingsmogelijkheden binnen de opvoeding is dat als kinderen zich toch 'anders' gedragen dit dus (!) wel aan de opvoeding moet liggen. Als een kind slaapproblemen of eetproblemen heeft, als een kind nerveus is, moeilijk uit logeren gaat, (nog) niet stil kan zitten in de kerk gaan we er nogal eens te gemakkelijk vanuit dat dat wel aan de opvoeding zal liggen. Deze – soms bijna automatische – gedachte is bijzonder gevaarlijk. Niet alleen zadelt dit idee ouders onnodig op met schuldgevoelens, het verstoort soms ook allerlei verhoudingen.

Pessimistisch?

Kweekt deze leer dan geen pessimistische mensen? Kinderen zijn nu eenmaal verschillend, dat ligt niet aan de opvoeding, en daar valt dus (!) niets aan te doen...

Toch is dat niet de moraal van dit verhaal. De bijbel geeft ons heel veel voorbeelden die laten zien dat opvoeden een opdracht is die we van God hebben gekregen. Zou God ons dan met lege handen laten staan? Bovendien is angst in de opvoeding een slechte raadgever en hoop is altijd een goed startpunt om nog eens opnieuw te beginnen in een vastgelopen situatie.

De fout die ik wil aangeven is de redenering dat één gevolg maar één oorzaak kan hebben. Als Martijn erg snel driftig wordt, zal dat wel komen omdat zijn ouders onvoldoende grenzen stellen (alsof er geen andere redenen kunnen zijn waarom een kind zijn driften moeilijk kan beheersen). We denken daar niet aan mee te doen, en toch trekken we allemaal wel eens te snel onze konklusies. En dan werken we net als onderzoekers en televisieprogramma's die te optimistisch zijn over de algemene geldigheid van hun resultaten, alsof opeens alle moeilijke kinderen met een bepaalde behandeling genezen zouden kunnen worden, alsof alle agressieve kinderen met een 'harde aanpak' behandelbaar

would worden. En worden ze dat niet, dan heeft de opvoeder het 'dus' niet goed gedaan...

Het werkelijke opvoedingsproces is heel wat gekompliceerder. Ouders zijn verschillend, kinderen zijn verschillend, omstandigheden zijn verschillend. Daar moeten we rekening mee houden. Maar dat wil nog niet zeggen dat we dus maar bij de pakken neer moeten zitten omdat er toch geen mogelijkheden zijn.

Drie punten

En zo bestaat de moraal van dit verhaal uiteindelijk uit drie punten.

1) God heeft ieder mens uniek geschapen. Ook kinderen zijn uniek en verschillend. Opvoeders zullen 'geuaneerd rekening moeten houden met de geaardheid van hun kind' (een term van Prof. dr. J. de Wit). Ze moeten rekening houden met de eigen aard, met het eigen karakter van hun kind, maar daarin zullen ze ook grenzen moeten stellen.

2) Omdat ieder mens uniek is, zal de theorie over de opvoeding moeten waken tegen te stellige, algemeen-geldende uitspraken. Dan stelt men nl. al gauw de theorie voorop en het kind op de tweede plaats. Dit gebeurt bijvoorbeeld nogal eens bij theorieën die de mens alleen maar zien als een produkt van beloning en straf; soms worden die theorieën ook nog overgoten met een christelijk sausje. „De mens is echter meer; hij heeft en 'ik', hij heeft een eigen vrijheid die niet slechts op beloning en straf is gebaseerd” (Dr F. A. Schaeffer, Dr Bruce Narramore).

3) Het voorgaande betekent tevens dat we als christenen ten opzichte van elkaar voorzichtig moeten zijn in ons oordeel, ook als het gaat over een zaak die de christelijke gemeente in het hart raakt: de opvoeding van de jonge leden van die gemeente. En die voorzichtigheid geldt evenzeer een vraag die in het verlengde ligt: de vraag naar de oorzaken van 'kerkverlating'. Denken over opvoeding, het geven van adviezen en raadgevingen kan onze plicht, onze opdracht zijn. Oordelen, laten we daar voorzichtig mee zijn...

T. Hoekstra, Zwolle

Boekbespreking

Jiddische Verhalen van I. B. Singer

Isaac Bashevis Singer is geboren in Polen (1904) en heeft daar gewoond tot 1935 toen hij naar Amerika emigreerde. Daardoor is hij ontkomen aan de grote vernietiging waarvan hij hoogstwaarschijnlijk ook het slachtoffer ge-

worden zou zijn. Singer is namelijk Jood, geboren en getogen in het beroemde ghetto van Warschau. Vanaf zijn twintigste heeft hij zich bezig gehouden met literatuur; zijn verhalen en romans schreef hij in het Jiddisch, het mengdialect dat vooral door Oosteuropese Joden gesproken werd, maar zijn werk werd het eerst gepubliceerd in het Engels en daardoor is hij als schrijver bekender geworden dan de meeste van zijn Jiddische collega's. Op het ogenblik ligt een nieuwe uitgave voor me van zijn verhalenbundel: de Spinoza van Warschau. Ik heb het boek met grote interesse gelezen. Het is een bonte en hoogst merkwaardige wereld waarin Singer ons binnenvoert, vol tegenstellingen en boeiende persoonlijkheden, rijken en armen, geleerden en analfabeten, genotzoekers en asceten, diep doorleefde vroomheid en dwaas bijgeloof en zelfs maken we kennis met duivelse figuren die de mensen tot het kwade verleiden, tot diefstal, huwelijksontrouw en moord. Je moet toch wel erg begaafd zijn om zó een samenleving te kunnen beschrijven als Singer doet. Het is niet voor niets geweest dat hem in 1978 de Nobelprijs werd toegekend.

De bundel bevat elf verhalen. Op één na gaan ze over Joodse mensen in Polen. Het is te merken dat Singer die mensen gekend heeft, hun meestal armoedige omstandigheden, hun karakters, hun emotionaliteit en hij tekent ze beslist niet te mooi, te ideaal: hun zwakheden en gebreken komen op allerlei manieren aan het licht. Eigenlijk heb ik de verhalen met een zekere verbazing gelezen, zoals ik ook met verbazing het gedrag van de orthodoxe Joden bij de klaagmuur in Jeruzalem heb gadeslagen: voor een westerling is het allemaal toch wel erg merkwaardig, het is een wereld waar hij helemaal buiten staat. Graag zou ik u een indruk van de verhalen geven door er één over te nemen, maar daarvoor zijn ze te lang. Ik ga ze ook niet navertellen, want dan beroof ik de lezers voor een deel van de verrassingen die het boek oplevert en bovendien doe ik dan de verhalen tekort. Daarom volsta ik met een hartelijke aanbeveling.

De Spinoza van Warschau, geschreven door I. B. Singer, telt 213 bladzijden, is uitgegeven bij de Arbeiderspers, ISBN 90 295 4620 4. De prijs is f29,50.

Kerknieuws

Emeritus predikant ds J. D. Houtman.

Het adres van ds Houtman luidt thans: van Miereveltstraat 1, 7312 RV te Apeldoorn, tel. 055-554296

Rectificaties Informatieboekje N.G.K. 1987.

Het telefoonnummer van student B. J.

Eikelboom is niet vermeld. Zijn telefoonnummer is: 03499-86310.

Mevr. G. Verboom-v. d. Kolk is ten onrechte genoemd in de „Lijst van studenten theologie”.

Ned. Geref. Kerk van Hoogeveen

Het adres van het scribaat van de kerk luidt: H. van Zuthem, Sperwerlaan 21, 7905 HP te Hoogeveen, tel. 05280-70474.

Emeritus predikant ds C. C. Koolsbergen

Ds Koolsbergen is verhuisd naar: Kievitstraat 98, 3853 VN te Ermelo, tel. 03417-57985.

Ned. Geref. Kerk van Apeldoorn

Met ingang van zondag 24 mei a.s. worden de diensten gehouden in een eigen kerkgebouw: Tabernakelkerk, Waalstraat 2; aanvang van de diensten 09.30 en 18.30 uur.

Afscheid: Ds F. van Deursen neemt in de avonddienst van zondag 14 juni afscheid van de gemeente wegens vertrek naar de kerk van Wezep. Bevestiging: Ds J. C. Schaeffer, komende van Emmeloord, wordt in de morgendienst van zondag 30 augustus in Apeldoorn bevestigd door zijn vader ds H. G. Schaeffer, wonende te Schiedam. Intrede: In de avonddienst van 30 augustus doet ds J. C. Schaeffer zijn intrede in Apeldoorn.

Vrouwencontactdag 1987

Speciaal bericht voor alle zusters van onze Nederlandse Gereformeerde Kerken.

Dames, wilt u al vast de datum van 10 september 1987 noteren? De zusters van de gemeente Amstelveen, die dit jaar de organisatie van onze eigen landelijke ontmoetingsdag in handen hebben, nodigen u uit op 10 september a.s. naar het gezellige en fraai gelegen Ermelo te komen om in de u reeds welbekende Immanuelkerk de Vrouwencontactdag 1987 bij te wonen. Aanvang 10.30 uur.

Spreker op deze dag is ds W. G. Rietkerk, predikant te Utrecht, die voor ons zijn onderwerp: „De leiding van God in ons leven” zal inleiden.

Het overige deel van het programma blijft nog een verrassing, maar wij menen zeker te weten, dat ook dit u niet zal teleurstellen. Het toegangsbewijs in de vorm van een programmaboekje is in de hal van de kerk verkrijgbaar tegen de aantrekkelijke prijs van f10,-. In dit bedrag is n.l. koffie c.q. thee en een smakelijk lunchpakket inbegrepen.

Mogen wij vóór 1 september van u horen met hoeveel dames uit uw gemeente u denkt te komen? Hiermee helpt u ons enorm bij onze voorbereidingen en bij voorbaat zeggen wij u hiervoor graag heel hartelijk dank!

Kolofon

Redactie:

T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds. K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17, 3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadm.:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Telefoon 03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v. Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min. f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementenprijs

(bij vooruitbetaling):
f50,- per jaar of f26,50 per half jaar. Voor studenten f40,- per jaar. Buitenland f70,- per jaar of f95,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct. per mm. Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist. Telefoon 03404-22452. Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Op ons kunt u rekenen; dus omgekeerd doen wij dat ook op u! De kerk is open vanaf 09.30 uur, waar als hartelijk welkom de koffie met cake voor u klaar staat.

D.V. tot ziens op 10 september!

Met vriendelijke groeten, de Voorbereidingscommissie: G. Waaning-Louw, Watercirkel 59, 1186 LP Amstelveen, tel. 020-414490 en A. Borgman-de Graaf, Schumanflat 90, 1422 EZ Uithoorn, tel. 02975-66771.

Kerk en homosexualiteit: (H)erkenning of ontkenning

Onder dit thema organiseert de Werkgroep homosexualiteit in christelijke geref. en nederlands geref. kring op 23 mei a.s. te Utrecht een open dag voor homoseksuele vrouwen en mannen uit bovengenoemde kerken. Mensen uit andere kerken zijn ook van harte welkom.

Inlichtingen (na 18.00 uur) bij Egbert Boertien, Ton Rechtuyt, tel. 010-4110955 en Edith Brehm, 03481-1684.

Uit breder kring

Werkgroep Recreatie Lichamelijke Gehandikapt (R.L.G.)

Vakantieweken lichamelijke gehandikapt en oudere leden van onze kerken.

De werkgroep R.L.G. is druk bezig met het maken van plannen voor een vakantieweek, voor hen voor wie het moeilijker is om zelf plannen te maken en voor wie het zeker moeilijker is om gewoon op vakantie te gaan.

Het gaat hierbij om een vakantie voor hen die lichamelijke gehandikapt zijn alsmede voor de oudere leden van onze kerken.

Voor deze categorie ligt het allemaal wat moeilijker, zeker voor hen die in een bejaarden- of verpleegthuis wonen.

Maar... dan is dit een bericht voor U, ook al woont U nog gewoon thuis en zijn er verplaatsingsmoeilijkheden; voor U organiseert onze werkgroep tweemaal per jaar een aangepaste vakantieweek; aangepast... d.w.z. in een huis zonder drempels en veel gemakken voorzien. Bovendien met de hulp die nodig mocht zijn.

De eerste vakantieweek is achter de rug. De tweede vakantieweek hopen we te organiseren in het F. D. Rooseveltthuis te Doorn en wel van 7-14 november a.s. Er zijn al heel wat aanmeldingen binnen, maar er kunnen er nog meer bij. Hebt u interesse of weet u iemand in uw omgeving die wel eens aan zo'n vakantie wil deelnemen, neemt u dan contact op met uw plaatselijke dia-

konie of met het sekretariaat van de werkgroep RLG, p/a Mw. M. de Graaf-Floor, postbus 2214, 3440 DE Woerden, tel. 03480-22530. Bij het sekretariaat kunt u ook terecht omtrent inlichtingen betreffende fondsen die eventueel kunnen bijdragen in de kosten van de vakantieweek. In verband met plaatsing is spoedige aanmelding gewenst.

Open middag

Op vrijdagmiddag 12 juni a.s. hoopt de Reformatorische Bijbelschool te Zeist weer een 'Open Middag' te houden, voor hen die geïnteresseerd zijn in de komende cursus.

Het programma begint om 13.45 uur en eindigt plm. 16.15 uur. Er staat o.a. een rondleiding door het gebouw van school en internaat op het programma. Wat oudstudenten hopen hun ervaringen door te geven. Staf-lid Ir. N. Tramper hoopt een 'proefles' te geven, met de titel 'Verkondigers zonder Verleden?'

Geïnteresseerden wordt verzocht zich wel op te geven. Adres: Krakelingweg 10, 3707 HV Zeist, tel. 03404-24166.

Plaats Uw familieberichten in dit blad!

VERHUISD

Alle kinderen zijn de deur uit. Het vriendelijke huis op de Nieuwe Plantage in Delft is ons nu te groot. Daarom zijn wij verhuisd naar een mooie flat.

Ons nieuwe adres is:
ROLAND HOLSTLAAN 908
2621 JK DELFT
TELEFOON 015-566590

prof. dr Aafje Looyenga-Vos
dr Hans Looyenga

Nederlandse Protestantse kerkdiensten in Zwitserland

Op zondagen in:
Tenero: 9.00 uur Camping
Tamaro aan het meer 1ste
zondag in juli t/m 1ste zon-
dag in augustus

Locarno (Muralto): 10.45
uur Evangelische Kirche,
Via Sciaroni. Laatste zon-

dag in juni t/m 2de zondag
in augustus.

Locarno: 17.00 uur Evan-
gelische Stadtmission, Via
Franscini, hoek via G. Cat-
tori (naast ziekenhuis) 1ste
zondag in juli t/m 1ste zon-
dag in augustus.

Tijdens de kerkdienst in Mu-
ralto is er oppas voor uw
kinderen.

„'k Was uitgeteerd, maar Hij zag op mij neder.
Hij verlost, God heeft hem welgedaan".
Psalm 116:4 O.B.

Verdrietig om zijn heengaan, maar met een bevrijdend gevoel dat zijn lijden nu voorbij is, geven wij U kennis dat de Heere heeft thuisgehaald Zijn kind, mijn lieve man, onze vader en grootvader van wie wij zoveel houden

REMKE KOOISTRA

in de leeftijd van 58 jaar.

Zeist: Elizabeth Kooistra-Mennen
Leusden: Jan en Margriet Kooistra-Mol
 Josine
 Susanne
Haarlem: Carolien Kooistra
Curaçao: Jan en Annemieke Vos-Kooistra
Almelo: Marcel en Cindy Kooistra-van Rossum
 Maickel Remkes Cornelis
Haarlem: Monique Kooistra
Zeist: Cyrill Kooistra
Zeist: Bryan Kooistra

12 mei 1987
Couwenhoven 32-62
3703 HD Zeist

De teraardebestelling heeft plaatsgehad op zaterdag 16 mei op de Algemene Begraafplaats te Zeist.

„De HERE is mijn licht en mijn heil.,,
psalm 27

Ontslapen in haar Heer en Heiland, Jezus Christus, onze lieve Moeder en Grootmoeder

JOHANNA VAN DER SPEK

weduwe van Renze Huizenga sinds 19 mei 1969

op de leeftijd van 81 jaar.

Rijswijk: T. Huizenga
 P. H. Huizenga-Kouwenhoven
Zoetermeer: M. Huizenga
 E. J. G. Huizenga-Buesink
,s-Gravenhage: J. Huizenga
Rijssen: M. Ligtenberg-Huizenga
 D. Ligtenberg
Breukelen: L. Schuurman-Huizenga
 E. Schuurman

Kleinkinderen en
achterkleinkinderen

Rijswijk, 18 mei 1987
Correspondentie-adres:
Minister Lelylaan 46, 2285 HK Rijswijk

De begrafenis heeft op donderdag 21 mei j.l. op de algeme-
ne begraafplaats aan de S. W. Churchillaan te Rijswijk
plaatsgevonden.